

Civic Budget as an Instrument for Meeting the Needs of the Citizens on the Example of Wrocław

Hanna Adamiczka

Budżet obywatelski jako narzędzie realizacji potrzeb mieszkańców na przykładzie Wrocławia

Key words: social participation, civic budget, WCB, city development

Introduction

After the systemic transformations of 1989 people in Poland regained the possibility to make indirect decisions concerning their central or local governments as well as direct decisions concerning the development of a particular city or commune. It took commune authorities quite many years to understand that citizens should actively participate in decision-making processes and “share their power”, and it took citizens equally long to become involved in co-governing. The result of this process is, for instance, a participatory budget (a civic/citizens’ budget) which has been enjoying ever growing popularity in Poland and is now the most recognizable method of participatory decision making. Like every other method, it is not free of weaknesses, and its opponents have as many arguments as its supporters do. Should citizens who are not familiar with the principles of spatial order or the mechanics of city management decide about such things? Does everyone have equal chances to express their opinion? Are not authorities making use of citizens’ budgets only to gain political profits? Does not the local government transfer its obligations to ordinary citizens? What do the Wrocław citizens’ choices prove? Do people want to be active?

The article aims to characterize the WCB as an instrument of social participation in the changing conditions of Wrocław city management and to present the diversified possibilities of achieving the objectives by the groups of entities participating in the “game” oriented towards the development of the city. The article is a starting point for a further discussion. The applied research methods comprise analyses of the related literature and documentation, the method of deduction, a cause-and-effect analysis, and observations.

Social participation

Participation is currently often referred to in local governments, in the context of spatial planning – this is a global phenomenon, especially conspicuous in highly urbanized areas [Lombard 2013, Kelty et al. 2015]. Kwiatkowski [2003] claims that “social participation is a process in which two or more parties cooperate in developing plans, following a specific policy and making decisions. The characteristic feature of participation is the active involvement of all partners in the cooperation process. Citizens’ activity consists in their ability to organize themselves in order to achieve specific goals”. According to Hausner et al. [1999], there are 5 classical instruments of social participation: elections, referenda, social consultations, administrative procedures and direct actions. Social

Słowa kluczowe: partycypacja społeczna, budżet obywatelski, WBO, rozwój miast

Wprowadzenie

Po przemianach w 1989 roku do Polski powróciła możliwość decydowania obywateli zarówno o władzach (rządowych i samorządowych), jak i bezpośrednio o rozwoju miasta czy gminy. Musiało upłynąć wiele lat, aby sprawujący władzę w gminach zrozumieli, że obywatele powinni brać czynny udział w procesach decyzyjnych i przekazali część swojej władzy, a mieszkańcy zaangażowali się we współzrządzenie. Efektem tego procesu jest m.in. budżet partycypacyjny (obywatelski), który cieszy się coraz większą popularnością w Polsce i jest najbardziej rozpoznawalną metodą współdecydowania. Jak każda metoda nie jest pozbawiona wad, a jej przeciwnicy mają równie wiele argumentów co zwolennicy.

Artykuł ma na celu przedstawienie badań i wyników oraz usystematyzowanie wiedzy związanej z WBO jako narzędziem partycypacji społecznej w zmiennych warunkach gospodarki miejskiej Wrocławia oraz wskazanie zróżnicowanych możliwości osiągania celów grup podmiotów uczestniczących w „grze” o rozwój miasta. Artykuł stanowi podstawę do dalszej dyskusji. Zastosowane metody badawcze to: analiza literatury i dokumentów, metoda dedukcji,

analiza przyczynowo-skutkowa oraz obserwacja.

Partycypacja społeczna

W dzisiejszych czasach podczas planowania przestrzeni w lokalnych samorządach coraz częściej porusza się problem partycypacji – jest to zjawisko globalne, szczególnie dostrzegane na terenach mocno zurbanizowanych [Lombard 2013, Keltys i in. 2015]. Kwiatkowski [2003] twierdzi, że „partycypacja społeczna to inaczej proces, w którym dwie lub więcej stron współdziałają w przygotowaniu planów, realizacji określonej polityki i podejmowaniu decyzji. Cechą charakterystyczną partycypacji jest aktywny udział wszystkich partnerów biorących udział w procesie współdziałania (współpracy). Aktywność obywateli polega na zdolności do samoorganizowania się w celu osiągnięcia określonych celów”. Według Hausnera i in. [1999] do klasycznych narzędzi partycypacji społecznej zalicza się 5 instrumentów: wybory, referendum, konsultacje społeczne, postępowanie administracyjne, akcje bezpośrednie. Jest ona podstawą społeczeństwa obywatelskiego i oznacza partnerstwo publiczno-prawne pomiędzy mieszkańcami a samorządem.

Zarówno w Polsce, jak i Europie Zachodniej wzrasta świadomość społeczeństwa oraz organów władzy. Współzrządzenie staje się coraz

bardziej cenione i wiąże się z dużymi oczekiwaniami z dwóch stron:

- a) Rządzący oczekują, że mieszkańcy czynnie zaangażują się w sprawy istotne dla miasta/gminy;
- b) Mieszkańcy oczekują, że rządzący umożliwią jak największe zaangażowanie poprzez przystępne i atrakcyjne formy partycypacji (np. możliwość wykonania pewnych czynności przez Internet, przejrzyste i proste zasady, zrozumiały, a nie „prawniczy” język itp.).

W wyniku tych obustronnych oczekiwań pojawiają się nowe techniki i metody angażowania obywateli, m.in.: budżet obywatelski, Planning for Real, Design Thinking, różnego rodzaju warsztaty, Laboratoria Obywatelskie, World Cafe, spacerki badawcze i wiele innych [Laboratorium Partycypacji Obywatelskiej...]. Część z nich może być atrakcyjniejszą formą konsultacji społecznych, a część to zupełnie nowa kategoria.

Przeciwnicy partycypacji społecznej twierdzą, że osoby nieznające zasad planowania przestrzennego, zagadnień technicznych, bez odpowiedniego kierunkowego wykształcenia nie powinny brać udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta. Sceptycy również uważają, że polskie społeczeństwo jest kłótlive, nie potrafi współpracować i nie dojrzało jeszcze do współzrządzenia miastem [Pawłowska 2012].

participation is the foundation of a civil society and it means public-private partnership between the citizens and the government.

The social awareness of the society and the authorities is growing in Poland and in the Western European countries. Co-governing is more and more highly valued and it involves great expectations on both sides:

- a) the authorities expect the citizens to become actively involved in significant matters concerning the city/ municipality;
- b) the citizens expect the authorities to make their considerable involvement possible by offering them intelligible and attractive forms of participation (e.g. a possibility to conduct some activities via the Internet, transparent and simple rules, an intelligible

language devoid of intricate legal terms and expressions, etc.).

As a consequence of these bilateral expectations, new techniques and methods of citizens' participation emerge, e.g. a citizens' budget, Planning for Real, Design Thinking, various kinds of workshops, Citizens Laboratories, World Cafe, participatory walks and many others [Laboratory of Civic Participation 2017]. Some of them are a more attractive form of social consultations, while others constitute a completely new category.

Opponents of social participation argue that they do not know the principles of spatial planning, technical issues, have no specific educational background, and therefore should not be involved in decision-making about the development of the

city. The skeptics also believe that Polish society is quarrelsome, cannot cooperate and has not yet matured to co-decide. [Pawłowska 2012].

Civic budget

Kraszewski [2010] claims that civic budget (CB) or participatory budget (PB) is a decision-making process in the course of which citizens discuss (and negotiate) the distribution of part of their city/commune budget. Within the process, citizens participate in a series of annual meetings with representatives of city authorities. PB enables citizens to decide directly where and on what funds should be spent. Not only citizens and representatives of the municipal authorities, but also non-governmental organizations

Table 1. The evolution of the WCB in the years 2014–2017

Tabela 1. Ewolucja WBO na przestrzeni lat 2014–2017

Year – Rok	2014	2015	2016	2017
Budget (in PLN) – Budżet (w zł)	3 000 000	20 000 000	25 000 000	25 000 000
Number of submitted projects Liczba zgłoszonych projektów	242	481	791	739
Number of accepted projects Liczba zaakceptowanych projektów	129	314	445	no data available brak danych
Number of projects to be implemented Liczba projektów do realizacji	8	89	65	no data available brak danych
Number of voting citizens Liczba głosujących osób	no data available brak danych	153 000	104 884	no data available brak danych

Source: the author's own research based on the data included at: www.wroclaw.pl (accessed: 22.02.2017)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.wroclaw.pl (dostęp: 22.02.2017)

Budżet obywatelski

Kraszewski [2010] uważa, że budżet obywatelski (BO) lub partycypacyjny (BP) jest procesem podejmowania decyzji, w trakcie którego mieszkańcy dyskutują (i negocjują) nad dystrybucją pewnej części budżetu miasta/gminy. Proces ten odbywa się przez uczestnictwo w serii corocznych zebrań z przedstawicielami władz miasta. BP pozwala obywatelom bezpośrednio zadecydować na co i gdzie środki finansowe powinny być wydawane. W procesie tworzenia BO biorą udział nie tylko mieszkańcy oraz przedstawiciele władz samorządowych, ale i organizacje pozarządowe. Jego idea polega na zaangażowaniu w sprawy publiczne wszystkich obywateli, również tych osób i grup społecznych, które zazwyczaj są wykluczone z życia publicznego (mniejszości etniczne, osoby ubogie, młodzież, osoby starsze, mieszkańcy zaniedbanych dzielnic czy osiedli). BP sprzyja zwiększeniu spójności i integracji lokalnej społeczności, zwiększa zaangażowanie mieszkańców oraz pozwala na bardziej efektywne wydatkowanie funduszy publicznych. Dzieje się tak, ponieważ: budżet ułatwia identyfikację najistotniejszych potrzeb największej części mieszkańców (zarówno poprzez zgłaszane projekty, jak i oddane głosy), przez realizację wybranych projektów skutecznie odpowiada na oczekiwania obywateli, wspomaga integrację społeczności lokalnej dzięki wspólnemu zaangażowaniu

w tworzenie projektu i zbieranie głosów oraz podnosi poziom społecznego zaufania do lokalnych władz. Budżet partycypacyjny oznacza również większą przejrzystość działań samorządu terytorialnego i włączanie obywateli w proces sprawowania władzy w samorządach [Instytut Myśli Innowacyjnej...]. Dlaczego budżet obywatelski nie jest po prostu nową formą konsultacji społecznych? Ponieważ, w odróżnieniu od konsultacji, decyzje podjęte przez mieszkańców w ramach BO są wiążące.

Pierwszy budżet partycypacyjny został uruchomiony w brazylijskim Porto Alegre w 1989 roku. Stamtąd powoli rozpowszechnił się początkowo w Ameryce Południowej, a potem objął niemal cały świat [Sadura 2013]. W Polsce pierwszy raz wprowadzono budżet obywatelski w Sopocie w 2011 roku [Oficjalny Portal Internetowy Urzędu Miasta Wodzisławia Śląskiego]. W 2016 roku już 58 miast i gmin stworzyło ten program dla swoich mieszkańców [Instytut Myśli Innowacyjnej...].

Wrocławski Budżet Obywatelski

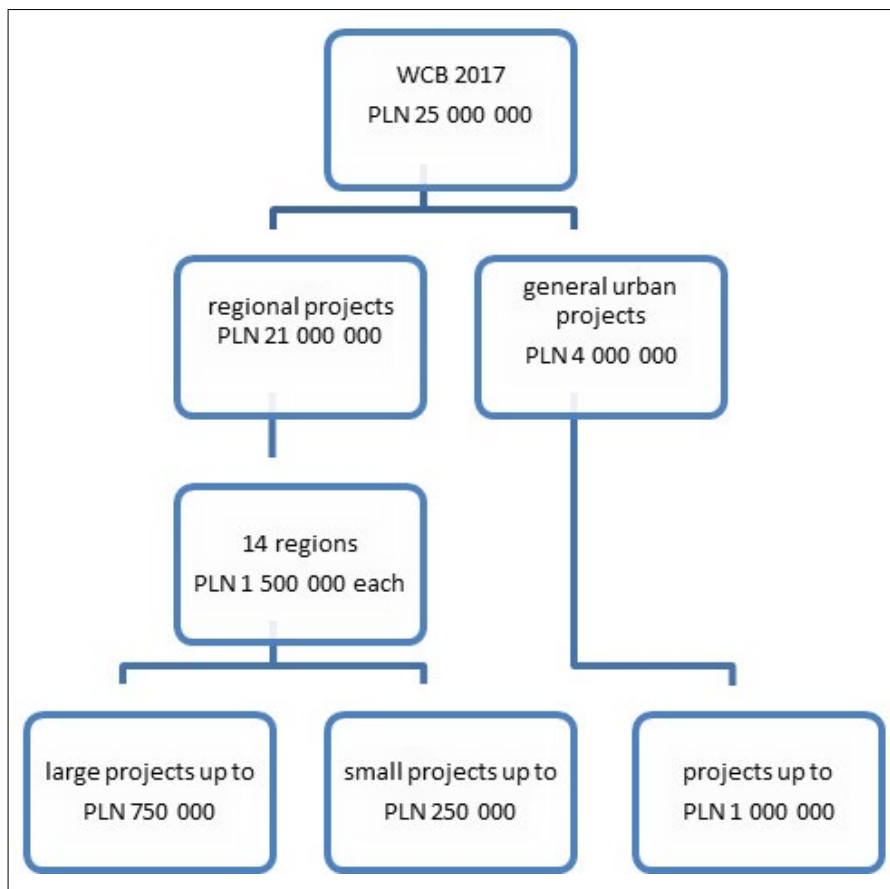
Pierwszy pilotażowy program Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego (WBO) miał miejsce się w 2013 roku. Na jego podstawie wypracowane zostały zasady, które stanowiły podstawy „pełnoprawnego” projektu realizowanego w 2014 roku [Oficjalny Portal Internetowy

Wrocławia...]. Od tego czasu budżet ewoluuje, zmienia się zarówno kwota przeznaczana na ten cel, jak i same zasady (por. tab. 1).

Główną zasadą WBO jest ogólnodostępność – efektem wszystkich projektów mają być otwarte inwestycje, z których każdy może korzystać. Projekty złożone w ramach WBO 2017 muszą mieć możliwość realizacji w 2018 r., a po realizacji nie mogą wymagać stałego nadzoru ani wysokich kosztów utrzymania. Projekty są podzielone na dwie kategorie lokalizacyjne: ogólnomiejskie i rejonowe oraz kategorie finansowe: projekty małe (rejonowe) do 250 tys. zł, projekty duże (rejonowe) do 750 tys. zł, projekty ogólnomiejskie do 1 mln zł (por. ryc. 1). Środki przeznaczone na realizację projektów są podzielone na 14 rejonów po 1 500 000 zł, a pozostałe 4 000 000 są przeznaczone na projekty ogólnomiejskie [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...].

Projekty mogą zgłaszać jedynie osoby, które ukończyły 18 lat, ale głosować można już od 16. roku życia. Młodzi mieszkańcy Wrocławia nie są jednak całkowicie wykluczeni z życia publicznego. Na 632 067 mieszkańców 94 232 (prawie 15%) stanowią osoby do 17. roku życia (dane z Urzędu Statystycznego we Wrocławiu). Dla nich powstał Młodzieżowy Budżet Obywatelski Wrocławia obejmujący minimum 3-osobowe grupy młodzieży do 21. roku życia uczącej się w szkołach gimnazjalnych lub ponadgimnazjalnych na terenie Wrocławia. Każda

Fig. 1. The division of funds within the 2017 WCB
 Source: the author's own research based on www.wroclaw.pl (accessed: 22.02.2017)

participate in the process of CB development. It consists in the involvement of people – also those individuals and social groups that are usually excluded from public life (such as ethnic minorities, impoverished people, adolescents, senior citizens, inhabitants of rundown areas or housing estates) in public affairs. PB contributes to the increase of a local community's cohesion and integration, as well as citizens' involvement, and allows more effective spending of public funds. This is possible due to the fact that such a budget facilitates the identification of the most significant needs of the largest part of citizens (through both submitted projects and cast votes), it effectively meets

citizens' expectations by means of implementing selected projects, supports local community's integration by encouraging their involvement in project implementation processes and vote collecting, and increases the level of a community's trust in local authorities. A participatory budget also means more transparency of the local government's activities and citizens' participation in the process of governing in local governments [Institute of Innovative Thinking 2017]. Why is citizens' budget not simply a new form of social consultations? Because unlike consultations, decisions made by citizens within CB are binding.

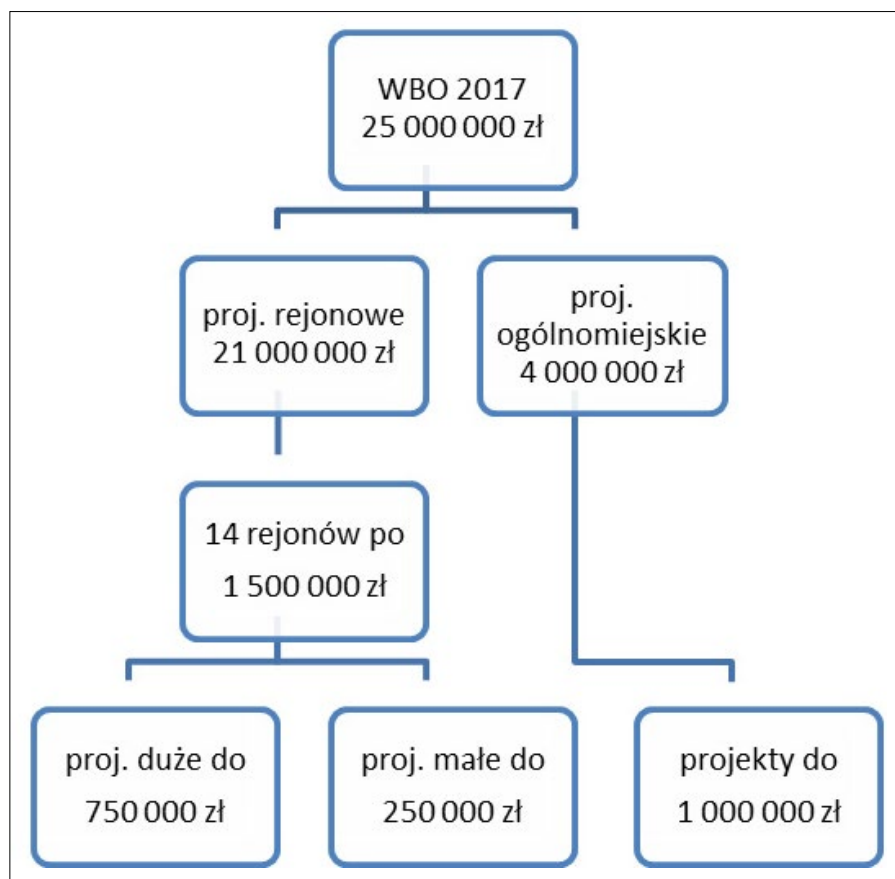
The first participatory budget was launched in Porto Alegre, Brasil, in 1989. Subsequently, it gradually gained popularity in South America, and then all over the world [Sadura 2013]. In Poland, citizens' budgeting was introduced for the first time in Sopot in 2011 [Official Website of Municipal Office of Wodzisław Śląski 2017]. In 2016, as many as 58 cities and communes offered this programme to their citizens [Institute of Innovative Thinking 2017].

The Wrocław Citizens' Budget

The first pilot Wrocław Civic Budget (WCB) programme was launched in 2013. It served as the basis for developing the rules of the fully "legitimate" project implemented in 2014 [Official Website of Wrocław 2017]. Since then the budget has been evolving, and both the amount of funds allocated for this purpose and the rules have been changing (cf. Table 1).

The fundamental principle of the WCB is its general accessibility; as a result of all the implemented projects, generally accessible open investments are to be made and everyone should be able to take advantage of them. The projects submitted within the WCB 2017 need to be implemented in 2018, and following their implementation, they cannot require permanent supervision or high maintenance costs. The projects are

Ryc. 1. Podział środków pieniężnych w WBO 2017
 Źródło: opracowanie własne na podst. www.wroclaw.pl (dostęp: 22.02.2017)

z grup może się starać o dofinansowanie projektu w wysokości do 1000 zł. Łączna pula w 2016 roku wynosiła 40 000 zł [Instytut Edukacji Społecznej...].

W WBO 2017 można zgłosić projekt w 9 kategoriach: rewitalizacja, zielen i rekreacja, sport, place zabaw, drogowe, piesze/rowerowe, inne, komunikacja zbiorowa (od tego roku) oraz podwórka (od tego roku). Natomiast nie ma już ubiegłorocznej kategorii „edukacja”.

W 2016 roku najwięcej projektów (21) zostało wybranych w dziedzinie zielen i rekreacja. Na drugim miejscu uplasowały się inwestycje pieszo-rowerowe (11) [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...]. Obrazuje to, czego brakuje mieszkańcom

Wrocławia i jakie dziedziny należy rozwijać. Mimo że tyle projektów z zakresu zieleni i inwestycji pieszo-rowerowych trafiło do realizacji, w 2017 r. nadal cieszą się one największą popularnością (por. ryc. 2).

W zakresie zieleni i rekreacji zgłoszone projekty reprezentowały różne potrzeby: spędzanie czasu nad wodą (Zielona plaża nad Odrą, „Swojczycki Park Czarna Woda”, rewitalizacja terenu dawnego kąpieliska Na Niskich Łąkach, BIO PARK Doliny Ślęzy i Stawu Pilczyckiego), wprowadzenie małej architektury lub infrastruktury parkowej (nowoczesna siłownia na świeżym powietrzu – skwer św. Damiana de Veuster, oświetlenie parku Tysiąclecia, park Tarnogajski – wyposażenie, Siłownia

zewnątrzna w parku Grabiszyńskim), rewitalizacja terenów zielonych („Górka PaFaWag – Drugie Życie”, rewitalizacja parku Strachocin-Wojnow, rewitalizacja terenu zielonego przylegającego do dawnej siedziby Domu Kultury na Ołtaszynie) oraz stworzenie nowych terenów zielonych (budowa II etapu Słonecznego Parku, zielona enklawa Rondo Reagana, park rekreacyjny na Psim Polu, Drzewa dla Wrocławia – 2 projekty, Polana integracyjna na Gądowie Małym) [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...].

W zakresie projektów pieszo-rowerowych, większość ma na celu utworzenie nowej infrastruktury lub instalacji. Na jedenaście wygranych projektów jedynie dwa zakładają remont chodników, reszta skupia się na instalacji wrocławskiego roweru miejskiego, wybudowaniu nowych ścieżek pieszych czy rowerowych [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...]. Inwestycje drogowe w większości przypadków mają na celu zwiększenie liczby miejsc parkingowych oraz uspokojenie ruchu [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...].

Statystyki też obrazują, jak na przestrzeni lat zmieniają się potrzeby mieszkańców i jak rozwijało się miasto. Najczęściej wybierane projekty pokazują, na jakim etapie jest samo miasto, tworząc swoistą piramidę potrzeb – jeżeli podstawowe problemy (np. dziurawe chodniki, brak poczucia bezpieczeństwa) nie są rozwiązane, nikt nie będzie starał się

divided into two location-oriented categories: the general urban category and regional category, as well as financial categories: small (regional) projects up to PLN 250 000, large (regional) projects up to PLN 750 000, general urban projects up to PLN 1 million (cf. Figure 1). The funds allocated to project implementation are divided among 14 regions, PLN 1 500 000 for each region, and the remaining PLN 4 000 000 is to be spent on general urban projects [Official Website of Wrocław 2017].

Projects can be submitted only by people aged 18 or more, but 16-year-old citizens can participate in voting. The young citizens of Wrocław are not entirely excluded from public life, however. Of the 632 067 citizens, 94 232 (almost 15%) are people aged 17 or less (data from the Wrocław Central Statistical Office). For them the Wrocław Adolescent Citizens' Budget has been established. It comprises groups of

adolescents consisting of at least 3 individuals aged 21 or less, pupils of junior secondary and secondary schools in Wrocław. Each group may apply for project co-financing of up to PLN 1 000. In 2016 the total amount of funds was equal to PLN 40 000 [Institute of Social Education 2017].

In the 2017 WCB, projects can be submitted in 9 categories: revitalization, green areas and recreation, sports, playgrounds, road, hiking/cycling, and other projects, mass transport (as of this year), and courtyards (as of this year). The category of "education" has now been deleted.

In 2016 the largest number of projects (21) was approved in the category of green areas and recreation. Investments in hiking/cycling projects were the second most popular category (11) [Official Website of Wrocław 2017]. This shows what the citizens of Wrocław need most of all and which areas should be developed first of all. Despite the fact that so

many projects concerning green areas and hiking/cycling investments have already been implemented, in 2017 they still enjoy the greatest popularity (cf. Figure 2).

In the category of green areas and recreation, the projects submitted represented different needs: spending time by the water (Green Beach on the Odra River, "Swojczycki Park Czarna Woda", Revitalization of the old bathing area at Na Niskich Łąkach, BIO PARK of the Ślęza Valley and Pond in Pilczyce), introduction of street furniture or park infrastructure (Modern outdoor gym – St. Damian de Veuster square, park lighting in the Park of 1000 Years, Tarnogaj Park – equipment, outdoor gym in the Grabiszyn Park), revitalization of green areas ("PaFaWag Hill – Second Life", Revitalization of Strachocin-Wojnów Park, renovation of the green area adjacent to the former seat of the Culture House in Ołtaszyn) and the creation of new green areas (Construction of the second stage of the Sunny Park, Green enclave of the Reagan Roundabout, Recreation Park in Psie Pole, Trees for Wrocław – 2 projects, the integration meadow in Gądów Mały) [Official Website of Wrocław 2017].

In the area of hiking/cycling projects, the majority of the projects aim to create new infrastructure or installations. There are only two projects that are underway to renovate the sidewalks. The rest of the projects focus on the installation of the urban bike facilities in Wrocław,

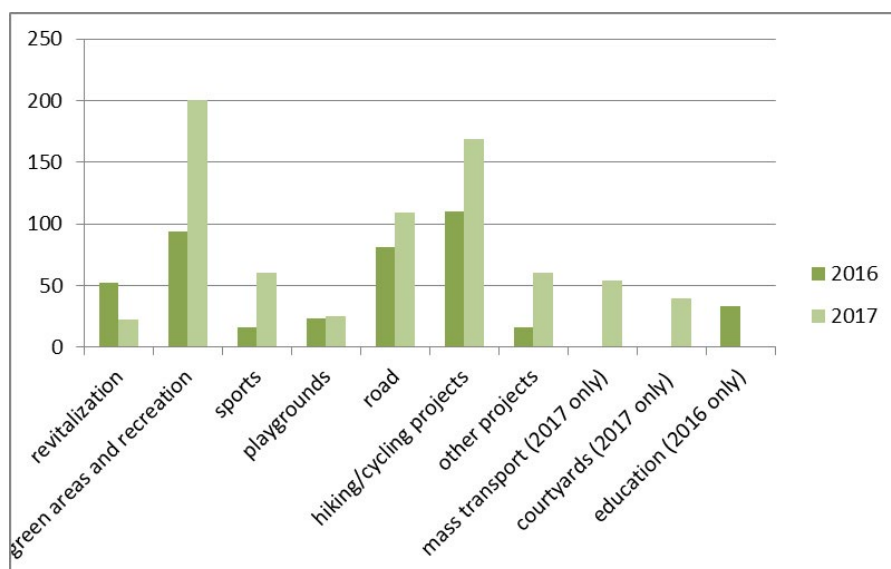
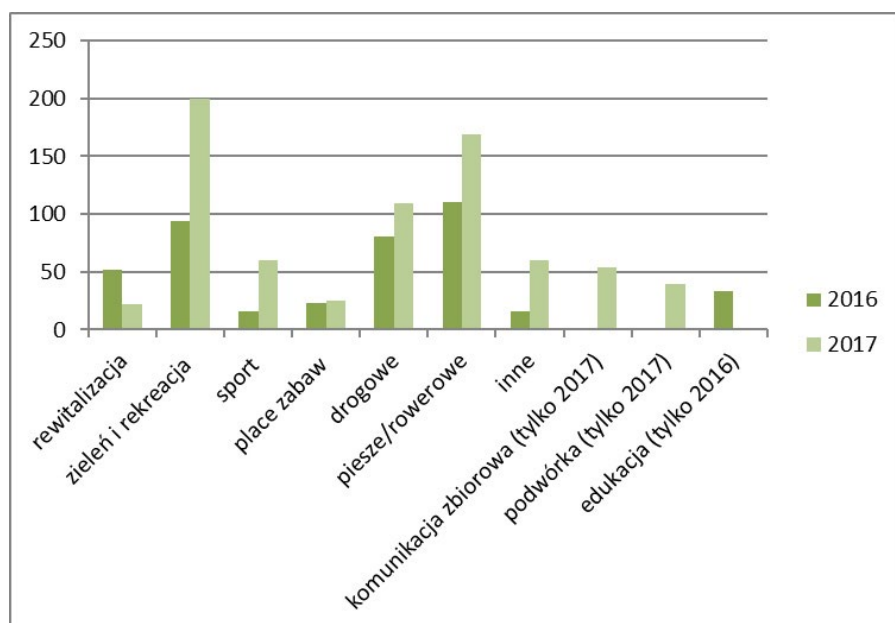

Fig. 2. The number of submitted projects in particular categories in the years 2016–2017
Source: the author's own research based on www.wroclaw.pl

zgłaszać bardziej „wyrafinowanych” projektów (np. dotyczących estetyki). Zmiany te są ukazane na rycinie 3.

Na powyższym wykresie można zauważyć, że na przestrzeni lat 2013–2016 zdecydowanie zmalała liczba projektów dotyczących sportu, placów zabaw i rewitalizacji, natomiast w 2017 r. pojawiły się nowe kategorie – komunikacja zbiorowa oraz podwórka. Mimo względnie stałego poziomu kategoria „edukacja” została usunięta, ponieważ zgłaszane projekty dotyczyły zwykle obiektów sportowych przy szkołach, co można zgłosić w kategorii „sport”. Zieleni i rekreacja zawsze były istotną kategorią dla wrocławian – do tej pory się to nie zmieniło (por. ryc. 2).

Głównym celem WBO jest nie tylko realizacja projektów, ale również aktywizowanie mieszkańców miasta. W 2016 roku swój głos oddało 104 884 osób z 500 854 osób uprawnionych do głosowania (ok. 21%).

Ryc. 2. Liczba zgłoszonych projektów w poszczególnych kategoriach w latach 2016–2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wroclaw.pl

Można to porównać z wyborami samorządowymi w 2014 roku, w których głos oddało 34% uprawnionych, czyli niewiele więcej niż głosujących na projekty obywatelskie.

Aktywność mieszkańców można podzielić również na rejony. Zgodnie ze statystykami WBO najaktywniejsi są mieszkańcy rejonów Grabiszyn-Grabiszynek, Krzyki-Partynice, Oporów, Klecina oraz Pilczyce-Kozanów-Popowice, Gądów, Szczepin.

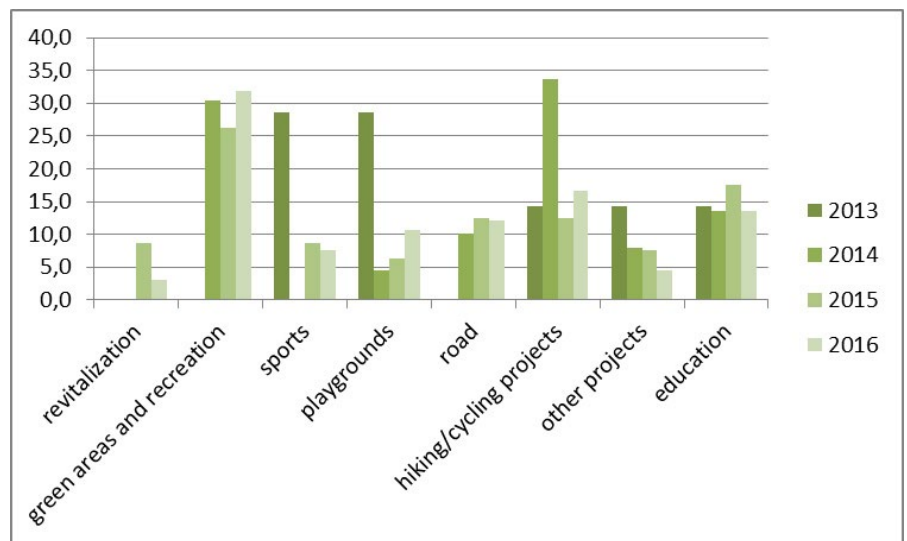
Do tej pory Wrocławski Budżet Obywatelski miał realny wpływ na kształtowanie przestrzeni i krajobrazu Wrocławia. Z samego tylko zakresu zieleni i terenów rekreacyjnych zostały wprowadzone następujące zmiany w tkance miejskiej:

- rewitalizacja/budowa obiektów sportowych (głównie boiska): ul. Osiniecka, ul. Stanisławowska, park Skowroni, Las Osobowicki, Przedmieście Oławskie, Zakrzów,

ul. Obornicka, ul. Trawowa, ul. Osobowicka;

- budowa siłowni zewnętrznej: park Tysiąclecia, park Zachodni, ul. Pustucka, ul. Kasprowicza, ul. Kuźnicza, park Leśnicki, Lipa Piotrowska, ul. Skibowa, Brochów, ul. Górnicza, skwer św. Damiana de Veuster, park Grabiszyński;
- teren rekreacyjno-sportowy (budowa lub odnowienie): Stabłowice, Biskupin, Sępólno, przy starej stawie na Stabłowicach, przy Ślęży (Ślęzański Mamut), na wałach przy Karłowicach-Różance, Lipa Piotrowska, Nowy Dwór, nad Ślężą wzdłuż ul. Skarbowców, nad Odrą, park Czarna Woda, Słoneczny Park na Ołtaszynie, Psie Pole (Osiedle Krzywoustego), w Dolinie Ślęży i przy Stawie Pilczyckim, park Maślicki, Gądów Mały;
- wprowadzenie oświetlenia do parku Tysiąclecia, parku Grabiszyńskiego, parku Leśnickiego;
- street workout przy ul. Kasprowicza, w parku Biskupińskim, w parku Tysiąclecia;
- budowa Placu Sportów Miejskich na Wzgórzu Andersa;
- plac zabaw: Muchobór Wielki, park Gajowicki, ul. Pustucka, Lipa Piotrowska, ul. Górnicza, park Jedności, park Kasprowicza, park Popowicki, park Grabiszyński, Gądów Mały, Swojczyce, Zakrzów, Karłowice, Maślice Małe, Brochów, Kuźniki;
- zagospodarowanie/uporządkowanie zaniedbanych terenów: park

Fig. 3. Percentage of a category in selected projects in 2013–2016
Source: the author's own research based on www.wroclaw.pl

the construction of new pedestrian and bicycle paths [Official Website of Wrocław 2017]. In most cases, the projects are aimed at increasing the number of parking spaces and mitigation of traffic [Official Website of Wrocław 2017].

The statistics also show how people's needs change over time and how the city has developed. The most frequently selected projects show where the city itself is, creating a specific pyramid of needs – if basic problems (e.g. pitted footpaths, lack of sense of security) are not solved, no one will try to submit more “sophisticated” projects (e.g. aesthetics). These changes are shown in Figure 3.

In the above graph, it can be noticed that the number of projects concerning sport, playgrounds and revitalization fell considerably over the years 2013–2016, while in 2017 new categories have emerged – mass communication and backyard. Despite the relatively steady level, the category “education” was removed, because the projects usually advertised sports facilities at schools, which can be submitted in the “sports” category. Greenery and recreation have always been an important category for Wrocław residents – so far this has not changed (see Fig. 2).

The chief objective of the WCB is not only project implementation, but also the promotion of active participation among the citizens. In 2016, 104 884 people out of 500 854 of those entitled to vote participated in the voting (almost 21%). These

numbers could be compared with the local government elections of 2014, in which 34% of those entitled to vote participated, i.e. slightly more than the number of people voting for the citizens' projects.

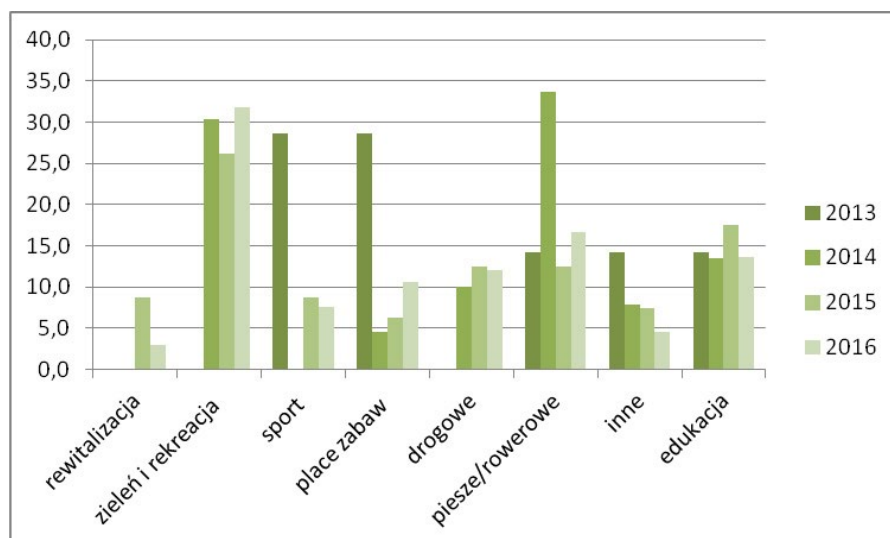
The citizens' activity can also be divided into regions. According to the WCB statistics, the most active citizens are in the regions of Grabiszyn-Grabiszynek, Krzyki-Partynice, Oporów, Klecina, as well as Pilczyce-Kozanów-Popowice, Gądów, Szczepin.

Until now, the Wrocław Civic Budget had a real impact on the shaping of Wrocław's space and landscape. Only the range of greenery and recreation areas has been affected by the following changes in the urban tissue:

- revitalization/construction of sports facilities (mainly playgrounds): Osiniecka Street, Stanisławowska Street, Skowroni Park, Osobowicki Forest, Przedmieście Oławskie, Zakrzów, Obornicka Street, Trawowa Street, Osobowicka Street;

- construction of outdoor gym: 1000-year Park, Zachodni Park, Pustucka Street, Kasprowicza, Kuźnicza Street, Leśnicki Park, Lipa Piotrowska, Skibowa Street, Brochów, Górnicza Street, the square of St. Damian de Veuster, Grabiszyński Park;
- recreational and sports area (construction or renovation): Stabłowice, Biskupin, Sępolno, near Ślęza (Ślęzański Mamut), on the flood embankments near Karłowice-Różanka, Lipa Piotrowska, Nowy Dwór, near Ślęza along Skarbowców Street, near Odra, “Czarna Woda” Park, “Słoneczny Park on Ołtaszyn”, Psie Pole (Krzywoustego Residential Estate), in the Valley of Ślęza i near the Pond in Pilczyce, Maślicki Park, Gądów Mały;
- installation of lighting in the 1000-year Park, Grabiszyński Park, Leśnicki Park;
- the street workout gym near Kasprowicza Street, in Biskupiński Park, in the 1000-year Park;
- construction of the City Sports Square on the Anders Hill;

Ryc. 3. Procentowy udział danej kategorii w wybranych projektach w latach 2013–2016
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wroclaw.pl

Jedności, Wroni Gaj, park Szeli, Górka PaFaWag, park Strachocin-Wojszyce, przy ul. Bardzkiej, przy ul. Jarnołtowskiej, park na Niskich Łąkach, park Widawski, park przy ul. Bogedaina, przy ul. Sądowej, przy ul. Hynka, przy ul. Żernickiej, Las Sołtysowicki, wokół wieży ciśnień na Karłowicach, przy rondzie Regana, przy domu kultury na Ołtaszynie;

- żywoptot przy SP 71;
- nasadzenia drzew przy ul.: Rakietowej, Wiśniowej, Krasińskiego, Gajowickiej, Szczęśliwej, Swobodnej, Śląskiej, Bajana, Szybownicowej, Borowskiej, Bardzkiej, Świeradowskiej, przy rondzie Pilickiego, ul. Trawowej, Długiej, Inowrocławskiej, Jagiełły, Dmowskiego, Księcia Witolda, przy moście Mieszczzańskim, ul. Mieszczkańskiej, pl. Borna, ul. Lubuskiej, Zaporoskiej, Lwowskiej, Jemiołowej, Owsianej, Bałtyckiej, Żelaznej, Baciarellego, przy Dworcu Nadodrze, ul. Karkonoskiej, Kolejowej, Stysia, Niedźwiedziej, pl. Orłąt Lwowskich, ul. Ostrowskiej, Ostrzeszowskiej, na pl. Solidarności, ul. Obornickiej, Nowy Świat, Joliot-Curie, Kamiennej, Armii Krajowej, Krzywoustego, na pl. Muzealnym, ul. Prusa, Baryckiej, Bocheńskiego, Ładnej, Wyszyńskiego, Hallera, Grabiszyńskiej, Klecińskiej, Krakowskiej, Ślązowej, przy rondzie przy ul. Szybownicowej, Ćwiczebnej, Ziemiaczanej, na pl. Wyzwolenia,

ul. Świdnickiej, Ślężnej, Drzewieckiego, Estońskiej, Sztabowej, Pereca, Kruczej, Jantarowej, Pretficza, Łączności;

- stoliki szachowe na Psim Polu, w parku Gajowickim;
- kompleks wspinaczkowy w parku Zachodnim;
- usuwanie jemioli z drzew na Borku;
- psi park w parku Południowym;
- renowacja muszli koncertowej oraz widowni na Sępólnie;
- pump track na Wzgórzu Andersa;
- remonty i rewitalizacje podwórek w okolicy ulic: Nowowiejskiej, Odkrywców, Stalowej, Wygodnej, Sokolniczej, Sienkiewicza, Zaporoskiej, Jedności Narodowej, Norwida, Wyszyńskiego, Powstańców Śląskich, Hallera.

Są to projekty zrealizowane lub w trakcie realizacji, od początkowego projektu pilotażowego w 2013 r. do ostatniego zrealizowanego i zamkniętego formalnie budżetu obywatelskiego 2016 roku (projekty z tego roku są w trakcie realizacji).

Rola Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego

Głównym i najbardziej oczywistym celem WBO jest realizacja potrzeb mieszkańców poprzez finansowanie projektów, które uzyskały najwięcej głosów. Jednak można wymienić dużo więcej funkcji tego projektu:

- Realizacja projektów mieszkańców;
- Aktywizowanie mieszkańców,
- Wyrażanie potrzeb i chęci mieszkańców dotyczących inwestycji, które powinny być brane pod uwagę również w zarządzaniu podstawowym budżetem miejskim (np. po WBO 2016 można wysnuć wniosek, że brakuje inwestycji w dziedzinie zieleni i rekreacji oraz inwestycji pieszo-rowerowych);
- Wyrażanie niezadowolenia (zgłoszony projekt: „Rzeźba, która przedstawiać będzie smutnego Rafała Dutkiewicza oraz wielką dłoń, z palcem wskazującym

- playgrounds: Muchobór Wielki, Gajowicki Park, Pustucka Street, Lipa Piotrowska, Górnicza Street, Jedności Park, Kasprowicza Park, Popowicki Park, Grabiszyński Park, Gądów Mały, Swojczyce, Zakrzów, Karłowice, Maślice Małe, Brochów, Kuźniki;
- management/arrangement of roundabout areas: Jedności Park, Wroni Gaj, Szela's Park, PaFaWag hill, Strachocin-Wojczyce Park, Bardzka Street, Jarnołtowska Street, Na Niskich Łąkach, Widawski Park, the park near Bogedaina Street, Sądowa Street, Hynka Street, Żernicka Street, Sołtysowicki Wood, the area near the water tower in Karłowice, near Regan's roundabout, in Ołtaszyn;
- the hedge around Primary School no 71;
- tree plantings near the streets: Rakietowa, Wiśniowa, Krasieńskiego, Gajowicka, Szczęśliwa, Swobodna, Śląska, Bajana, Szybowa, Borowska, Bardzka, Świeradowska, at the Pilicki roundabout, Trawowa, Długa, Inowrocławska, Jagiełły, Dmowskiego, Księcia Witolda, at the Mieszkański Bridge, Mieszkańska, Borna Square, Lubuska, Zaporoska, Lwowska, Jemiołowa, Owsiana, Bałtycka, Żelazna, Baciarellego, at Nadodrże Railway Station, Karkonoska, Kolejowa, Stysia, Niedźwiedzia, Orłąt Lwowskich Square, Ostrowska, Ostrzeszowskiej, at Solidarności Square, Obornicka,

- Nowy Świat, Joliot-Curie, Kamienna, Armii Krajowej, Krzywoustego, at Muzealny Square, Prusa, Barycka, Bocheńskiego, Ładna, Wyszyńskiego, Hallera, Grabiszyńska, Klecińska, Krakowska, Ślázowa, at the roundabout at Szybowa Street, Ćwiczebna, Ziemniaczana, at Wyzwolenia Square, Świdnicka, Ślężna, Drzewieckiego, Estońska, Sztabowa, Pereca, Krucza, Jantarowa, Pretficza, Łączności Street;
- chess tables in Psie Pole, in Gajowicki Park;
 - climbing complex in Zachodni Park;
 - removing mistletoe from trees in Borek;
 - dog's playground in Południowy Park;
 - renovation of the concert shells and auditorium in Sępólno;
 - pump track at Anders' Hill;
 - renovations and revitalization of the yards in the area of Nowowiejska Street, Odkrywców, Stalowa, Wygodna, Sokolnicza, Sienkiewicza, Zaporoska, Jedności Narodowej, Norwida, Wyszyńskiego, Powstańców Śląskich, Hallera Street.

These projects have been implemented, or are being implemented, from the initial pilot project in 2013 to the last completed and officially closed civil budget in 2016 (this year projects are now underway).

The role of the Wrocław Citizens' Budget

The chief and most obvious objective of the WCB is the fulfillment of the citizens' needs by means of financing projects for which the largest number of votes has been cast. However, many more functions of the project can be mentioned, for example:

- Implementing citizens' projects;
- Promoting citizens' active participation in social life;
- Expressing citizens' needs and wishes concerning investments that should be taken into consideration also in the management of the actual city budget (e.g. the conclusion that can be drawn after the 2016 WCB is that there is still a shortage in investments as regards green areas and hiking/cycling projects);
- Expressing discontent (the project entitled: A sculpture presenting the sad Rafał Dutkiewicz and a large hand with a finger pointing at Ramiszów and an inscription: "You and your cronies may already be dismissed" [Official Website of Wrocław 2017]; though it may be funny or outrageous, it still is a voice of discontent with the current government. Yet, the absence of solutions or broadly explained

Ramiszów i dużym napisem „Panu i Pana koleśiom już podziękujemy” [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...], jakkolwiek może śmieszyć lub bulwersować, jest jednak głosem niezadowolenia z obecnych rządów. Jednakże brak rozwiązań oraz szerzej opisanych powodów niezadowolenia nie pozwala na zmianę sytuacji);

- Inwestycja w biedniejszych i mniej reprezentacyjnych rejonach (służy temu wprowadzony w 2016 r. równy podział środków na rejony);
- Stymulowanie kreatywności mieszkańców (sami muszą zauważyć problem, spróbować go rozwiązać, obliczyć koszty, zgłosić);
- Uczenie mieszkańców, jakie są koszty (zarówno finansowe, jak i czasowe), problemy i kroki związane z projektowaniem przestrzeni;
- Poprawa wizerunku władzy;
- Dialog władza-mieszkańcy, zmniejszenie dystansu oraz wzrost zaufania do władzy,
- Poznanie kierunków, w których miasto się rozwija (zgodnie z zasadami projekty nie mogą być sprzeczne z przyjętymi strategiami i programami Gminy Wrocław) – niejednokrotnie jest to pierwsza styczność mieszkańców z dokumentami, które traktują o przyszłości Wrocławia [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...].

Pokazuje to, że Wrocławski Budżet Obywatelski posiada wiele

funkcji, które powodują, że miasto się rozwija w kierunku nadanym zarówno przez władze samorządowe, jak i przez samych mieszkańców. Nie jest to jedynie metoda decydowania o budżecie, ale również forma integracji i wzajemnego uczenia się.

Wady Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego

Mimo wielu pozytywnych funkcji pełnionych w społeczeństwie budżet partycypacyjny nie jest pozbawiony wad, z których należy zdawać sobie sprawę, by móc im zapobiegać lub minimalizować negatywne skutki niedoskonałości procesu.

1. Mimo iż mieszkańcy mają wpływ na część finansów, to jednak budżet nie uwzględnia najistotniejszych dla miasta inwestycji prowadzonych przez rządzących, które są kapitałochłonne (przykład: rzeźba na Wyspie Daliowej [Investmap...] oprotostowana przez mieszkańców i broniona przez urzędników.

2. Istnieje ryzyko, że samorząd zmniejszy wydatki na najpilniejsze inwestycje (np. remont chodników), licząc, że obywatele będą je samodzielnie zgłaszać w WBO. Spowodowałoby to przeniesienie odpowiedzialności za utrzymanie miasta (zauważenie problemu, przygotowanie projektu, obliczenie finansów) z osób, które powinny się tym zająć, na samych mieszkańców.

Budżet obywatelski nie powinien służyć do zaspokajania podstawowych potrzeb (np. remont chodnika, który stanowi zagrożenie dla pieszych lub uniemożliwia poruszanie się osobom starszym i niepełnosprawnym), a do poprawy jakości życia (np. budowa placu zabaw w parku czy w pobliżu osiedla).

3. Etapowość WBO – żeby w całości zrealizować duży projekt, trzeba kilkakrotnie startować (i wygrać). Może to prowadzić do zniechęcenia i efekt będzie odwrotny od zamierzonego. Gazeta Wrocławska pisze: „najpierw pieniądze idą na projekt, potem na prace przygotowawcze. Ławki, utwardzane ścieżki i śmietniki mają szansę pojawić się dopiero za dwa lub trzy lata – gdy mieszkańcom uda się wygrać kolejne głosowanie. Absurd? Owszem. Tymczasem urzędnicy twierdzą, że „etapowość projektów WBO jest zaletą”. Za to mieszkańcy nie wiedzą, czy wystarczy im chęci i cierpliwości na coroczne składanie projektów. Bo w końcu to nie ich obowiązek.” [Gazeta Wrocławska...]. Z drugiej zaś strony, można zauważyć, że zasady WBO są jasno określone i nie powinno dla nikogo być zaskoczeniem, że projekt nie otrzyma więcej pieniędzy niż jest to określone w regulaminie.

4. Niedoswiadczenie mieszkańców i różnice poglądów doprowadzają do niepotrzebnego marnowania pieniędzy publicznych. Przykładem może być wydzielenie buspasa na ulicy Traugutta [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...],

- reasons for discontent does not allow any change of the situation);
- Investing in more impoverished and less presentable regions (the equal division of funds among regions introduced in 2016 serves this purpose);
 - Stimulating citizens' creativity (they need to notice a problem on their own, try to solve it, calculate the costs, submit a project);
 - Teaching the citizens about (financial and time-related) costs, problems and required steps related to spatial designing;
 - Improving the authorities' image;
 - Conducting a dialogue between the authorities and the citizens, decreasing the distance between them, and increasing trust in the authorities;
 - Becoming familiar with the directions of city development (in accordance with the rules, projects cannot be inconsistent with the adopted strategies and programmes of the Wrocław Municipality) – it is often the first contact of the citizens with documents concerning Wrocław's future [Official Website of Wrocław 2017].

This shows that the Wrocław Citizens' Budget has many functions that influence the city's development in the direction determined both by the local government and by the citizens. It is not only a method of making decisions concerning the budget but also a form of integration and mutual learning.

The weaknesses of the Wrocław Citizens' Budget

Despite the numerous positive functions of the participatory budget in the community, it is not free of weak points that one needs to be aware of in order to be able to prevent them or minimize the negative effects of imperfections within the process.

1. Although the citizens have influence on part of the funds, the budget does not take into account the most significant capital-intensive investments implemented by the authorities [Investmap 2017] against which the citizens have protested and which the officials have defended.

2. There is always a risk that the local government will reduce expenditures on the most urgent investments (e.g. repairs of pavements), expecting the citizens to propose them in the WCB. This would cause a shift of accountability for city maintenance (noticing a problem, preparing a project, calculating funds) from the people who should deal with it to the citizens. The citizens' budget should not be used to fulfill the basic needs (e.g. a repair of a pavement which constitutes a threat to pedestrians or makes it impossible for elderly or disabled people to move around), but it should help to improve the quality of life (e.g. the construction of a playground in a park or near a housing estate).

3. A step-wise approach of the WCB – in order to fully implement a large project, it is necessary to submit proposals several times (and to win). This might lead to discouragement and the final effect will be contrary to the intended one. The daily newspaper *Gazeta Wroclawska* writes: "Money goes for the project first, and then for preparatory works. Benches, paved paths and waste containers can only appear in two or three years – when the citizens succeed in winning another voting. An absurdity? Yes. While the officials claim that "the step-wise approach of WCB projects is an advantage", the citizens do not know whether they will be willing and patient enough to submit their projects every single year. Because, after all, it is not their obligation" [Gazeta Wroclawska 2017]. On the other hand, it should be observed that the WCB principles are clearly defined and no one should be surprised that a particular project will not be given more money than it is specified in the regulations.

4. Citizens' lack of experience and the diversified views lead to unnecessary wasting of public money. An example of this may be the marking off a bus lane in Traugutta Street [Official Website of Wrocław 2017], a project which won in the 2015 WCB, was implemented in 2016, and in 2017 there were numerous proposals to eliminate it [Official Website of Wrocław 22.02.2017]. One might ask the question: If the project gets the required number of votes, will the

który zwyciężył w WBO 2015, został zrealizowany w 2016 r., a w 2017 r. pojawiły się liczne propozycje jego likwidacji [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...]. Można zadać sobie pytanie, czy jeśli projekt zdobędzie odpowiednią liczbę głosów, to buspas zostanie zlikwidowany w 2018 roku? I czy ktoś zechce znów go przywrócić w kolejnych latach? Jest to jeden z przykładów braku porozumienia, które prowadzą do strat pieniędzy.

5. Z założenia WBO powinien być całkowicie demokratyczny, a obywatele powinni mieć do niego równy dostęp. Jednak fakt, że najczęściej informacji znajduje się na stronie internetowej, utrudnia udział w WBO osobom starszym, które nie mają dostępu do Internetu. Projekty można zgłaszać również w punktach konsultacyjnych (podobnie można oddawać głosy), lecz nie jest łatwo znaleźć adres najbliższego punktu. Ponadto zbieranie głosów powoduje, że osoby mniej przebojowe, nieśmiałe, które zwykle mają mniejszy wpływ na kształtowanie przestrzeni wokół siebie, nadal mają mniej do powiedzenia.

6. Młodzi artyści nie mogą się wypromować. Wrocławska artystka zgłosiła projekt rzeźb [Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia...], jednak w międzyczasie dowiedziała się, że nawet jeśli wygra projekt, nastąpi konkurs na ich wykonanie, więc nie jest pewne, czy to ona się wypromuje.

Można uniknąć wyżej wymienionych problemów, ale wiąże się to z dobrą wolą i zaangażowaniem zarówno mieszkańców, jak i władz samorządowych. Świadomość wad WBO może pomóc w zapobieganiu lub amortyzacji negatywnych skutków nieprawidłowego podejścia.

Zakończenie

Partycypacja społeczna jest coraz bardziej docenianym i wykorzystywanym elementem demokracji, szczególnie na szczeblu gminnym. Samorządy coraz chętniej rozmawiają z mieszkańcami, a obywatele częściej próbują się angażować w sprawy lokalne. Aby skutecznie zaktywizować mieszkańców miast i gmin, należy uatrakcyjnić i ułatwić techniki partycypacyjne. Jedną z form współzrządzenia, która zdobywa coraz większą popularność, jest budżet obywatelski. Wrocławski Budżet Obywatelski powstał w 2013 r. i od tej pory ciągle się rozwija. Poza samą realizacją projektów mieszkańców WBO odgrywa jeszcze wiele innych ról w życiu miasta. Jednak, jak każda forma partycypacji, WBO nie jest pozbawiony wad i niebezpieczeństw. Należy mieć ich świadomość, by skutecznie ich unikać.

Obywatele, którzy nie znają zasad ładu przestrzennego ani zasad zarządzania miastem, mogą o nim decydować; żeby uniknąć problemów z tym związanych, przeprowadzany jest proces weryfikacji projektów

przez urzędników. Większym problemem okazuje się być sprzeczność interesów, która może doprowadzić do bezsensownego wydawania pieniędzy publicznych na likwidację niedawno powstałych inwestycji. Jednym z rozwiązań mógłby być zapis, że nie dopuszcza się projektów, które zakładają likwidację inwestycji powstałych w okresie ostatnich (przykładowo) 10 lat. Mimo że metoda ta nie jest całkowicie demokratyczna (osoby bez dostępu do Internetu oraz osoby nieśmiałe mają mniejsze szanse na przeforsowanie swojego zdania), to obejmuje ona o wiele więcej obywateli niż dotychczasowe konsultacje, które czasem były przeprowadzone w niedogodnych godzinach, ogłoszenia o nich nie były rozpropagowane, a ich język nie zawsze był przystępny dla obywateli. WBO jest dużym krokiem w stronę demokratycznego współzrządzenia. Wybory mieszkańców pokazują, jakich inwestycji w mieście brakuje najbardziej oraz czego wrocławianie oczekują od urzędników. Powinno być to brane pod uwagę nie tylko w ramach realizacji wybranych projektów, ale również podczas układania strategii rozwoju miasta oraz planowania wydatków budżetowych. Jest to silny głos mieszkańców miasta. Niestety, duża popularność WBO generuje niebezpieczeństwo przeniesienia odpowiedzialności i powinności (być może czasem nieświadome) z urzędników na obywateli. Władze powinny zdawać sobie z tego sprawę i unikać takich tendencji. Natomiast

bus lane be eliminated in 2018? And will anyone want to restore it again in the subsequent years? This is just one example of the lack of agreement leading to money wasting.

5. By definition, the WCB should be entirely democratic, and the citizens should have equal access to it. However, since most information can be found on the website, the elderly people who have no access to the Internet find it difficult to participate in the WCB. Projects can also be submitted in consultation centres (where votes can be also cast), but it is not easy to find the address of the nearest centre. Furthermore, because of collecting votes, the less assertive shy people who usually have less influence on the development of space around them still have little to say.

6. Young artists cannot promote themselves. A Wrocław artist submitted a project of sculptures [Official Website of Wrocław 2017], but in the meantime she learned that even if she won, a competition for the implementation of the project would be announced, and thus she was not certain whether she would be able to promote herself.

Problems like these mentioned above could be avoided, but it requires good will and involvement of both the citizens and the local authorities. Being aware of the WCB weaknesses may help prevent or minimize the negative effects of an inappropriate approach.

Conclusions

Social participation is a more and more valued and frequently used element of democracy, in particular at the commune level. Local governments are more willing to talk to citizens, and citizens more frequently make efforts to become involved in local affairs. In order to effectively increase the involvement of town and commune inhabitants, participatory techniques should be simplified and made more attractive. One of the forms of co-governing that enjoys ever growing popularity is a citizens' budget. The Wrocław Citizens' Budget established in 2013 has been developing constantly ever since. Apart from the implementation of citizens' projects, the WCB plays many other roles in the city's life. Yet, like any form of social participation, the WCB is not free from weaknesses and risks. One should be aware of them in order to effectively avoid them.

Citizens who are not familiar with the principles of spatial order or city management can decide about it; in order to avoid problems related to this, a project verification process is carried out by city officials. A conflict of interests turns out to be a more significant problem, as it can lead to pointless spending of public money on eliminating recently implemented investments. One of the possible solutions could be a provision stating that projects providing for the elimination of investments

implemented within the previous 10 years will not be accepted. Although the method is not entirely democratic (people with no access to the Internet as well as shy people have fewer opportunities to present their opinions), it is used by many more citizens than the previous consultations, which were not always held in convenient times, were not announced widely enough, and the language used in them was not always intelligible for citizens. The WCB is a significant step towards democratic co-governing. The citizens' choices show which investments are the most needed in the city, what the citizens really need and expect from the officials. This should be taken into consideration not only during the implementation of the selected projects but also during the planning of the city development strategy and the budget. It is a powerful voice of the citizens. Unfortunately, the great popularity of the WCB generates a risk of shifting the accountability and obligations (perhaps unconsciously) from the officials to the citizens. The authorities should be aware of this and avoid such inclinations. The popularity of the WCB proves that the citizens of Wrocław want to be active and fully participate in the life of their city.

Hanna Adamiczka

Wrocław University of Economics

popularność ta świadczy o tym, że wrocławianie chcą być aktywni i są zaangażowani w życie miasta.

Hanna Adamiczka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Literature – Literatura

1. Gazeta Wrocławska: www.gazetawroclawska.pl, <http://www.gazetawroclawska.pl/wiadomosci/a/wbo-po-kawalku-czyli-jak-ciulaja-wroclawianie-naremonty-podworek-i-parkow,10569692> (dostęp: 22.02.2017).
2. Guarneros-Meza V., Geddes M., 2010. Local governance and participation under neoliberalism: comparative perspectives. *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 34, Issue 1, 115–129.
3. Hausner J. (red.), Górniak J., Kołdras S., Mazur S., Paszkowska R., 1999. Komunikacja i partycypacja społeczna. Kraków (http://www.msap.uek.krakow.pl/doki/publ/LGPP_Komunikacja_i_partycypacja_spoleczna.pdf).
4. Instytut Edukacji Społecznej: www.mlodziejowybudzet.ies.org.pl, [http://mlodziejowybudzet.ies.org.pl/wp-content/uploads/2016/03/IES-Regulamin-Konkursu-Grantowego-2016.pdf](http://mlodziejowybudzet.ies.org.pl/mlodziejowy-budzet-obywatelski-wroclawia/) (dostęp 05.02.2017).
5. Instytut Myśli Innowacyjnej: www.budzetyobywatelskie.pl, <http://budzetyobywatelskie.pl/podstawowa-wiedza/> (dostęp: 03.02.2017).
6. Investmap: www.investmap.pl, <https://investmap.pl/artukul/artykuly,-wroclaw-wyspa-daliowa-jak-high-line-w-nowym-jorku-urzednicy-bronia-rzezby,126824> (dostęp: 04.02.2017)
7. Kelty Ch., Panofsky A., Currie M., Crooks R., Erickson S., Garcia P., Wartenbe M., Wood S., 2015. Seven dimensions of contemporary participation disentangled. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, Volume 66, Issue 3, 474–488.
8. Kłębowski W., 2013. Budżet partycypacyjny. Krótka instrukcja obsługi. Instytut Obywatelski, Warszawa.
9. Kraszewski D. Dwa bieguny – różne krańce miasta, różni obywatele. Raport, http://www.cris.org.pl/images/files/2010/2_bieguny_raport.pdf
10. Kraszewski D., Mojkowski K., 2014. Budżet obywatelski w Polsce. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa.
11. Kwiatkowski J., 2003. Partycypacja społeczna i rozwój społeczny. Agencja Wydawniczo-Reklamowa MT, Warszawa.
12. Laboratorium Partycypacji Obywatelskiej: [www.partycypacjaobywatelska.pl](http://partycypacjaobywatelska.pl), <http://partycypacjaobywatelska.pl/przestrzen/techniki-i-metody/> (dostęp: 03.02.2017).
13. Lombard M., 2013. Citizen participation in urban governance in the context of democratization: evidence from low-income neighbourhoods in Mexico. *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 37, Issue 1, 135–150.
14. Oficjalny Portal Internetowy Urzędu Miasta Wodzisławia Śląskiego: www.wodzislaw-slaski.pl, <http://web.archive.org/web/20140116074655/http://www.wodzislaw-slaski.pl/aktualnosc,19832.pl.htm> (dostęp: 03.02.2017).
15. Oficjalny Portal Internetowy Wrocławia: www.wroclaw.pl: <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/wroclawski-budzet-obywatelski-definicja> <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/zasady-wbo-2017> <https://www.wroclaw.pl/budzet-obywatelski-wroclaw/wbo2016/projekty-2016> <https://www.wroclaw.pl/budzet-obywatelski-wroclaw/wbo2016/projekty-2016/>
16. Pawłowska K., 2012. Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. *Zrównoważony rozwój – zastosowania*, nr 3, 51–72.
17. Sadura P., 2013. Podzielmy się kulturą. Budżet partycypacyjny Domu Kultury Śródmieście. Fundacja Pole Dialogu, Warszawa.
18. Urząd Statystyczny we Wrocławiu: www.wroclaw.stat.gov.pl
19. http://wroclaw.stat.gov.pl/files/gfx/wroclaw/pl/defaultstronaopisowa/1880/1/2/dzial_3_m_14.pdf